

Gran Paradiso, Center za proučevanje alpske favne, **Flurin Filli**, dipl. phil., Švicarski narodni park, prof. dr.

Wolfgang Schröder, univerza v Münchnu, dr. **Lucien Tron**, dipl. geol., Narodni park Les Ecrins (Francija).

FILOZOFSKI NAZOR IN ETIKA DR. KLEMENTA JUGA V ALPINIZMU IN ALPINISTIKI

STOLETNICA ROJSTVA KLEMENTA JUGA

TONE STROJIN

Življenja in dela **dr. Klementa Juga** ni mogoče razumeti, kaj šele spoznavati zunaj takratnih razmer, ki so vznemirjale primorskega človeka v času I. svetovne vojne in povojne fašistične brutalnosti. Revščina, v kateri je živel primorski Slovenec, je bila še najmanj, kar je moral pretrpeti v tem času in prostoru, ki so ga po I. svetovni vojni zamejevale rapalske meje, saj je bil samoodpovedovanja vaje že od prej, trdega dela pa tudi. Toda primorske samozavesti avstrijski birokratizem niti približno ni tako prizadel kot odkrita fašistična agresivnost, nastopaštvo večvredne rimske civilizacije in poniževanja soldateske.

Klement Jug, ki so ga kot frontnega vojaka oklesala vojaška disciplina, bližina smrti na fronti in vsa preziranja, ki so jih bili deležni vojaki slovanskih narodov pod avstroogrsko zastavo, se je živo zanimal za narodovo usodo po vojni. Blizu mu je bil **Ivan Cankar** s svojimi mojstrskimi opisi slovenskega značaja. Kot vojak je bil priča razdejanju v svoji ožji domovini, čez katero se je podila soška ofenziva, doživljal je grozo, ki sta je bila deležna človek in narava, in to je prezgodaj zrelemu mladeniču vtisnilo pečat v psiho.

Zanimati ga je pričela človeška psihologija v kriznih trenutkih, toda ne v vojni, ki se je v času Jugovega študija že končala. Zanimalo ga je duševno stanje, ki ga doživlja človek v stiski ter morebiten izhod iz situacije z močjo osebnosti, največ s pomočjo volje. Volje je dr. Klement Jug vedno imel mnogo, še v svoji zadnji plezalni turi v Steni preveč.

STENE KOT ŽIVLJENJSKO PREIZKUŠEVALIŠČE

Jugovo zgodnje zanimanje za filozofijo in vse, kar je s človekovo notranjostjo v zvezi, je bilo že v času njegovega študija na ljubljanski univerzi zelo intenzivno. Njegov učitelj **prof. dr. France Weber** je v nekrologu za Jugom priznal, da sta si vlogi učitelja in učenca marsikdaj zamenjala, tako da je bil učenec v eksperimentiranju vodnik, učitelj pa poslušalec. Česar mu ni mogla več ponuditi domača univerza, to mu je kljub odporu do vsega, kar je bilo italijanskega, lahko ponudila univerza v Padovi in profesor **Benussi** kot svetovno znani strokovnjak s področja Jugovega zanimanja.

Klement Jug ni bil kabinetni strokovnjak. Zavedal se je neizčrpnih možnosti eksperimentiranja in se je tega v obilni meri tudi posluževal. Področje psihe in ponotranjenega človekovega bistva zahteva poskuse na ljudeh. Jug pri tem vedno ni imel najbolj srečne

Dr. Klement Jug kot vojak med obiskom doma, ob njem sedi njegova mati (ki bi ji rad prihranil trpljenje, če bi se mu v gorah kaj zgodilo, kot je zapisal), poleg nje stoji Klementova sestra.

roke. Spomnimo se poizkusa na ljubezenskih čustvih znanca, ki je po razkritju norel v svoji ljubezenski osramočenosti. Na drugačen način se mu je to vrnilo s prevaro Jugove ljubezni, učiteljice Milke, z italijanskimi oficirji.

Čeprav je Jug gojil pravi kult tovarištva, je na tovariših v steni preizkušal svoj vpliv, moč volje, stremljenje po prvenstvu; preziral je strahopetnost, saj sam umika tudi v kriznih situacijah ni poznal.

Klement Jug je intuitivno spoznal, da sta stena kot eksperimentalno področje in alpinistika kot aktivna dejavnost v steni odlični »laboratorij« za poskuse s človeško psiho. Ker je zapustil svoje plezalne spise, ki so izšli kot samostojna knjiga¹, ga lahko še danes spremljamo v njegovi alpinistični dejavnosti in razvoju, ki ga je dosegel v zelo kratkem času.

JUGOVA POT V GORE

Ne vemo, kdo ga je nagovoril, da je šel v gore. Vemo pa iz njegovega spisa, da je takoj pokazal žilavo naravo in pristnost tovarništva v gorah. Že naslov članka »Trije krti v snegu«¹ odraža voljo treh mladeničev, posebej Juga. »V začetku vzpenjanja proti sedlu (Kokrskem; op. p.) smo še mislili, da se mora naši trdni volji tudi sneg pokoriti«². Toda zanje je veljalo: »Disciplina! Lastna povelja moraš ubogati.« Tipična Jugova je tudi tista, da »korajža v srcu zaleže turistu kot vsi zunanji dejavniki«.

Jug je bil v vseh svojih spisih analitik. Predvsem pa je zabavljajal čez meščansko zaplankanost in filistrsko omejenost.

Klementu Jugu tudi opomin z nesrečo (padec v razpoko)⁴ ni zadostoval, da bi mu preprečil načrte. Vsak dogodek, posebno še slab, ki bi marsikoga za vse življenje odvrnil od gora, je v Jugu sprožil temeljito analizo, kako ravnati in se izkupati iz krizne situacije. Brez dvoma so ga plezalni tovariši imeli za vzor, se ob njem počutili varne in bili vodilji v Klementovi družbi. Čeprav se ni ukvarjal s politiko, je celo svojim primorskim tovarišem, ki so se politično ukvarjali, veljal za zgled tudi na tem področju.⁵

Jug je cenil pridobljene izkušnje. Iz vsake je potegnil nauk zase in še za druge. Kako naj drugače razumemo njegove besede »Nikoli nisem šel na planine z namenom, da bom nepreviden«, čeprav se je zavedal, da je do skrajnosti nepreviden.⁶ Nekateri bi zanj dejali, da je bil nepopoln optimist, drugi, da je trmast, tretji, da je vsaj neprevidnež. Jug je bil preprosto pójem za obvladovanje situacije, njegova usmerjenost pa jugovska, se pravi jurišna. Takemu je sledila mladina še desetletja in še danes, v popolnoma drugačnih razmerah, bi izsledili katerega, ki mu je dr. Klement Jug vzornik. Sam je izjavil: »Pravi rekordolovec uteši svoje stremljenje le z dejanjem – to je moje mnenje«.⁷

Jug ni podcenjeval ne gor, ne sten. Po turi na Jalovec, ki ga je posvaril s padcem v razpoko, se mu Jalovec ni zdel več zahrbtnen in izdajalski, marveč »gospodujoč vladar nad nami, revnimi zemljani«⁸. Goram je priznaval majestetstvo, ni pa čutil strahu pred njimi. **Vladimir Bartol** je z naslovom knjige *Demon in Eros* (založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1974) orisal prispodobo Klementa Juga v zgodbah dr. Krasowitza in dr. Klementa Juga.

Vendar Klement Jug ni bil nastopač pred tovariši, čeprav je zapisal: »Vseeno kakšno turo, le izkazati se hočem sam, da bodo gledali in – zavidali.«⁹ V bistvu je

hotel biti zgled, »da bi majhni postali veliki«. Niso kar tako Jugovi nasledniki o Jugu govorili, da je bil etični reformator slovenskega alpinizma, pri čemer je zlasti pridevnik »etični« dajal vsebino reformatorstvu (beri alpinizmu; op. p.). S taktom je v svojih spisih bičal prevzetnost in pristranost tovarišev v gorah. Celo iz komične situacije je potegnil nauk – recimo, ko se je tovarišu **Tomincu** skotalil nahrbtnik čez rob v grapo, ni le skritiziral stoične drže lastnika nahrbtnika, pač pa še bolj tovariševo gesto: »Saj imamo še pet drugih nahrbtnikov!«

Tovarištvo je nadvse cenil. »Redki so tovariši, ki pozabijo na svoje osebne interese in mislijo le na srečno zmago celotne družbe, katere člani so. Postati tako discipliniran tovariš je pač največji uspeh, ki ga more gornik doseči!«¹⁰ – To zveni kot pravilo iz etičnega kodeksa.

ODNOS DO ŽENSKÉ, MATERE, TOVARIŠEV IN SLOVENSKEGA NARODA

Do ženske v navezi – kar je bila redkost v Jugovih časih – je bil dr. Klement Jug odgovoren tovariš. »Še bolj zra- ste ta odgovornost, če je ta tovariš ženska, zase slabotna, a vendar pogumna dovolj, da gre z nama.«¹¹

Ženska v Jugovih očeh ni bila podcenjena ne kot tovarišica v gorah, kaj šele kot dekle ali celo mati, na katero se je spomnil v zase najbolj težkih trenutkih.¹² Beremo, kako lepo se spominja matere na turi na Kočno.¹³ Po lastni izjavi v poslovnem pismu je svoje dekle ljubil bolj kot mater in vendar ga mati ni nikoli izdala. Jugovo poslovilno pismo učiteljici Milki šteje med biserne slovenske ljubezenske proze.

Jug je cenil tudi odgovornost tovarišev do njega. »Rad se izpostavim za tovariša, a zahtevam zato od njega zvestobo. Zavest, da ima človek s seboj zvestega resničnega tovariša, mu dá zaupanje v lastno moč.«¹⁴

Narodno zaveden je bil dr. Klement Jug kar se da. Ko je na Malem Dovškem križu opazil, da v železni škatlici ni bilo slovenskih vizitk, je ogorčeno zapisal: »Torej 17 let (od leta 1906 do vzpona Klementa Juga; op. p.) so naši turisti le v duhu osvajali te grebene. Skrajni čas je, da si naše vrhove osvoji naš pogum.«¹⁵ To Jugovo izročilo so potem nadaljevale nekatere slovenske naveze.¹⁶

JUGOVI NOTRANJNI MOTIVI V ALPINIZMU

Klement Jug je v življenju – tudi v gorah – vse stavil na voljni (voluntativni) element. »Samo vztrajna volja mora doseči vse, kar je človeško mogoče.«¹⁷

¹ Dr. K. Jug: Zbrani planinski spisi; Planinska matica 1936, Tiskala Jugoslovanske tiskarne.

² Dr. K. Jug: Trije krti v snegu; Zbrani planinski spisi, Ljubljana 1936, str. 27–35; ali Planinski vestnik, Ljubljana 1922, str. 23.

³ Zbrani planinski spisi, 1936, str. 28.

⁴ Istotam, str. 45–49.

⁵ Zorko Jelincič: V svinčenem času; zal. Lipa Koper 1997 in TV 15 – Svobodna misel št. 18 z dne 25. 9. 1998.

⁶ K. Jug: Na Jalovec; Zbrani planinski spisi, Planinska matica 1936, str. 51.

⁷ Istotam, str. 51.

⁸ Istotam, str. 53.

⁹ K. Jug: Zbrani planinski spisi; Planinske ture v Vzhodnih Julijcih in v Kamniških planinah, str. 55.

¹⁰ Istotam, str. 58.

¹¹ Nika Potočnik in Stane Rožman na turi na Škratlato, junija 1922.

¹² »Ah, moja uboga mama... Le njej bi rad prihranil trpljenje.« (Jugovo poslovilno pismo)

¹³ K. Jug: Zbrani planinski spisi, Ljubljana 1936, str. 12.

¹⁴ Istotam, str. 68.

¹⁵ Zbrani planinski spisi, Ljubljana 1936, str. 101.

¹⁶ V medvojnem obdobju pred Nemci, po II. svetovni vojni pred Čehi in vzhodnimi Nemci.

¹⁷ Zbrani planinski spisi, str. 145.

V alpinistiki je videl preizkus pokončne drže v življenju. »Kdor hoče biti ponosen nase, ne sme biti majhen, tudi če ne doseže miru nikoli, razen ko pade! Samostojnemu in ponosnemu človeku je najhujše, če mora na tistem polju človeškega udejstvovanja, v katerem vidi smoter svojega življenja, biti na drugem ali še slabšem mestu. Zato pa ne sme trepetati, brez žrtve ni borbe, brez borbe ni zmage in brez zmage ni resnične veličine.«¹⁸

V Jugovem času je bilo na pohodu ničejanstvo po geslu »Živi nevarno« in Jug je živel tako. Prva svetovna vojna je zasejala vero v nihilizem, razvrat, enodnevene užitke in nemoralo v vsakem pogledu.

Ničejanstvo se je vrnilo tudi v literaturo; Jug je bil »vnešen« v novele Vladimirja Bartola, v zgodbe dr. Krasowitza in dr. Juga. Vendar Jug sam ni bil ničejanec; bil je veren mož, ki je kljub trdim življenjskim izkušnjam imel in spoštoval človeške vrednote. Kot asket je od sebe zahteval vedno več – dokler ni 11. avgusta 1924 padel v prepad. V vrtincu plezalnih strasti mu ni mogel nihče slediti.

O SMOTRU ALPINIZMA

O smotru alpinizma kot uvodnem poglavju Zbranih plezalnih spisov se je Klement Jug razpisal kot nihče pred njim, morebiti le **dr. Henrik Tuma** leta 1908 v Planinskem vestniku.

Ko je razčlenjeval smoter alpinizma, ga je videl v motivih, ki ženejo posameznika v stene. Alpinistika naj bi bila po Jugu konglomerat motivov. V ožjem pomenu naj bi bila to, kar izvira iz najprvotnejšega motiva, iz onega, ki je sploh utrpl pot ljudem v gore in stene, to je stremljenje po zmagah, po prvenstvu. To je jedro turističke (beri: alpinističke; op. p.), ki se mu ostali motivi turistov le več ali manj približujejo in pridružujejo.¹⁹

Toda kar ničejanstvo zveni Bartolov zapis o Klementu Jugu: »Plezati je potrebno, živeti ni potrebno. Zakaj življenje, ki ni nevarno, sploh ni življenje.«²⁰

Jugov odnos do nevarnosti je bil svojstven: »Zmaga nad stenami, ki jih doseže plezalec, so iz moralnega vidika zmage nad seboj. Obvlada svojo lastno notranjost in hodi, pa boš obvladal tudi nevarnosti.«²¹

Jug alpinistike ni štel za šport, niti za mehansko gibanje po stenah, temveč za težnjo po premagovanju ovir. V tem stremljenju naj bi vsak Slovenec postal dober planinec, da bo čil in neomajen. Gibalo skalaštva naj bo narodna čast in dostojanstvo v kulturnem tekmovanju z drugimi narodi.²²

JUGOV ŽIVLJENJSKI SMOTER

O svojem delu in smotru življenja je v že omenjenem poslovnem pismu zapisal: »Smoter svojega življenja sem jaz videl v tem, da sem se posvetil iskanju resnice, da bi prinašal jasnost in kazal pot narodu in človeštvu. Ni me gnala pri tem navadna radovednost, marveč slo mi je za to, da kažem pot narodu in človeštvu. Jasnosti sem hotel prinesiti ljudem. Luč, resnica, spoznanje, to je cilj mojih želja in vsega mojega bistva. Ne morem strpeti v tem. Hotel sem do kraja doumeti, kaj in kakšen je človek, nato pa pokazati pot, po kateri naj človek hodi k popolnosti.«

Uredniku Planinskega vestnika **dr. Josipu Tominšku** je napisal: »Bil bi pripravljen napisati članek o samovzgoji volje. Jaz imam krasne snovi za tako knjigo o vzgoji volje, a za Lahe je ne bom pisal...«

Vladimir Bartol je v uvodu k Jugovim plezalnim spisom zapisal Jugovo filozofsko izročilo: »Veliki narodi so osvajali vse celine in morja. Kje je zdaj preizkuševališče za trdnost volje in živcev, priprava za narodov podvig? V planinah. Postati moramo trdoživci, samosvoji in močni. Nehajmo tarnati, delajmo!²³«

Tak je bil dr. Klement Jug do konca.

Najbolj analitična in pregledna je Jugova filozofska dediščina nakazana v monografiji Planinske založbe iz leta 1956.²⁴

ETIČNI REFORMATOR

Klement Jug je »v premagovanju sten, iskanju prehodov, v reševanju novih smeri videl individualni in socialni človekov vzpon. Človek zmora veliko, če hoče. Kdor izmed narodov se zadovolji z majhnim, izgine v teku razvoja. Mi smo po številu majhni, zato pa moramo po svojem bistvu postati veliki!«

Cilj vseh njegovih tur je bil etičen in socialen.

Kot svoje življenjsko delo je mislil napisati »Etiko« v štirih delih in je tudi začel delati na njej. Za razliko od Webrove formalne etike naj bi bila Jugova Etika materialna z življenjskimi navodili za etično pravilno praktično ravnanje. Na njej je delal neprestano in kjerkoli; Jugovi soplezalci so povedali, da celo med počitki med plezanjem.²⁵

Žal o Klementu Jugu niso vsi imeli pozitivnega mnenja, morda zato, ker niso živeli v njegovem času, še bolj pa, ker niso alpinisti.²⁶ Zato pa so ga sodobniki njegovega časa naravnost oboževali, dr. Henrik Tuma ga je v svoji knjigi »Pomen in razvoj alpinizma« (založil TK Skala, Ljubljana, 1930) omenil kot poseben tip alpinista.

Menim, da je dr. Klementa Juga kot takega potrdila tudi zgodovina.

¹⁸ Istotam, str. 155.

¹⁹ Uvodno poglavje v Zbranih planinskih spisih, str. 24.

²⁰ Vladimir Bartol: Uvodne besede k Zbranim planinskim spisom K. Juga.

²¹ Istotam, str. 21.

²² Dr. Vladimir Kajželj: Alpinist – filozof dr. Klement Jug – veliki slovenski alpinist. Planinska založba Ljubljana 1956, str. 31.

²³ Vladimir Bartol: uvodna beseda k Zbranim planinskim spisom, Planinska matica 1930, str. 18.

²⁴ Klement Jug – veliki slovenski alpinist, Planinska založba, Ljubljana 1956, str. 60–67.

²⁵ Istotam, str. 65.

²⁶ Drago Jančar v dramskem delu Klementov padec ali prof. dr. Lev Milčinski v Medicinskih razgledih.